

Одеський обласний центр соціальних служб

ПОПЕРЕДЖЕННЯ БЕЗВІСНОГО ЗНИКНЕННЯ ДІТЕЙ

Одеським обласним центром соціальних служб було проаналізовано інформацію Управління превентивної діяльності Головного управління Національної поліції в Одеській області про усунення причин та умов, що сприяють безвісному зникненню дітей.

*Згідно статистики, за 10 місяців 2021 року до територіальних органів поліції ГУНП в Одеській області надійшли заяви щодо зникнення **920** дітей, з числа яких 451 дівчинка та 469 хлопчиків, у переважній більшості віком від 16 до 17 років.*

Територіальними підрозділами поліції в Одеській області zareєстровано:

- 26 фактів залишення місця проживання неповнолітніми, які перебувають під опікою;
- 24 факти залишення дітьми закладів соціального захисту дітей;
- 7 фактів залишення місця проживання усиновлених дітей;
- 6 фактів залишення місця мешкання вихованцями дитячого будинку сімейного типу;
- 4 факти залишення дітьми інтернатних закладів;
- 4 факти залишення постійного місця проживання дітей, які виховуються в родині, що перебувають в складних життєвих обставинах;
- 4 факти залишення прийомної сім'ї.

До основних
причин, що
зумовлюють
дитину до
залишення
місця
проживання,
відносять:

Економічні

економічна криза, бідність сімей з дітьми, безробіття або надмірна зайнятість батьків, експлуатація батьками праці дітей

Соціальні

ослаблення сімейних традицій, криза сім'ї, збільшення розлучень, жорстоке поводження з дітьми

Психологічні

уразливість дитячої психіки, прагнення дитини до незалежності, недоліки виховання

Медичні

поширення алкоголізму, наркоманії, зростання генетично обумовлених психічних захворювань серед дорослого населення та дітей

Правові

недостатньо чітко розроблений механізм профілактики дитячої безпритульності та бездоглядності

Педагогічні

негативний мікроклімат у шкільному колективі, незадовільний стан розвитку дитячих позашкільних закладів тощо

В основній групі ризику перебувають діти підліткового віку. Діти такого віку є уразливими, оскільки не здатні об'єктивно оцінити ризики своїх дій, та, як правило, можуть піддаватися негативному впливу з боку інших:

однолітків, дорослих, телебачення, кіберпростору, спілкування з незнайомцями в соціальних мережах.

Однією з найпоширеніших причин зникнення є складні стосунки з батьками через те, що діти, намагаючись довести свою незалежність та самостійність, покидають рідну домівку, не сповістивши рідних про свої наміри.

Проте не слід виключати випадки, коли зникнення дитини відбувається проти її волі, шляхом насильницьких дій.

Прикладом прагнення до самостійності можна розглянути випадок, який стався нещодавно в Одеській області: двоє дітей (хлопцю 17 років, дівчині 13 років) двічі залишали домівку через те, що хотіли жити разом, а батьки не розділяли їх прагнення до самостійного життя.

Першого разу неповнолітні взяли з собою матраци, продукти харчування, гроші та знаходились деяких час в закинутій домівці. Іншого разу діти жили протягом 5 днів у лісі, поки поліція та волонтери шукали їх і хвилювались за їхнє життя.

В групі ризику також знаходяться діти, які мають психічні відхилення. Подібний феномен у своєму найбільш яскравому прояві описаний вченими-психіатрами під назвою «дромоманія» (від гр. «дромос» — шлях і «манія» - палка прихильність, одержимість). Цей психічний розлад розвивається в поєднанні з іншими порушеннями як наслідок забоїв голови, струсів і захворювань головного мозку.

Дромоманія - не самостійне психічне захворювання. Зазвичай вона виникає як відображення шизофренії, епілепсії, істерії тощо. Якщо зрозуміло, що потяг до бродяжництва є одним із проявів органічного мозкового ураження або серйозного психічного захворювання, то усунути його разом з іншими симптомами можливо лише за спеціального лікування, призначеного психіатром.

Іноді одним із спонукальних мотивів виступає так званий сенсорний голод – потреба у великій кількості нових і яскравих вражень. Бродяжництво притаманне інфантильним дітям, схильним до нестримного фантазування і авантур. Власні фантазії захоплюють таких дітей настільки, що вони втрачають почуття міри і відповідальності. Повернувшись додому, такі діти знову здійснюють спробу втекти, захоплені ідеєю жити вільним життям без певних соціальних обмежень.

Така поведінка, як правило, є результатом помилок у вихованні, насамперед недостатньої уваги батьків до потреб та інтересів дитини.

Тому найважливішим у стосунках між батьками і дітьми має бути довіра, аби діти могли звернутися до батьків з приводу будь-якого питання та будь-якої проблеми, особливо, якщо це булінг у школі або кібербулінг. Якщо підліток любить погуляти, батьки повинні знати коло друзів дитини та улюблені місця для прогулянок.

Спеціалісти, які вивчають психологічні мотиви поведінки малих бродяг, наголошують, що в більшості випадків втечі з дому є своєрідною реакцією дитини на певні несприятливі обставини її життя. Втім, трапляється, що такі колізії дитина вигадує сама. Як правило, дошкільники самі з дому не йдуть, оскільки їхня психологічна залежність від батьків є ще дуже сильною.

Втечі з дому сприяє особливий збіг виховної родинної ситуації та особистісних якостей дитини. Особливість виховної ситуації полягає у невідповідності батьківських уявлень щодо дитини реальному стану дитячої особистості. Дітям, схильним до втечі з дому, як правило, властиві надтовариськість і недостатнє відчуття соціальної дистанції. Опинившись серед чужих людей, такі діти не відчувають тривоги, легко звертаються до дорослих за допомогою, швидко привчаються брехати й жебракувати.

НАМАГАННЯ ВТЕКТИ З ДОМУ «НА ЗНАК ПРОТЕСТУ» БІЛЬШ ХАРАКТЕРНІ ДЛЯ ДІТЕЙ У ВІЦІ 10-12 РОКІВ. У ЦЕЙ ПЕРІОД ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ ПСИХОЛОГІЧНИЙ КЛІМАТ РОДИНИ НАБУВАЄ ДЛЯ ДИТИНИ ВЕЛИЧЕЗНОГО ЗНАЧЕННЯ. ДИСКОМФОРТ У ВЗАЄМИНАХ ДИТИНИ, ЯКА ПРАГНЕ ДОРОСЛОСТІ, З БАТЬКАМИ, ЯКІ ВПЕРТО ЦЬОГО НЕ ВИЗНАЮТЬ, СПРИЙМАЄТЬСЯ ДУЖЕ БОЛІСНО. ДЛЯ ДІТЕЙ ЦЬОГО ВІКУ ТИПОВИМ Є ПРАГНЕННЯ ПРОТИСТАВИТИ СВОЇ СУДЖЕННЯ БАТЬКІВСЬКИМ.

Водночас частішають і більш гострі за суттю конфлікти: з ким дружити, коли повертатись ввечері додому тощо. І тоді втеча з дому перетворюється на своєрідний «маніфест», за яким дитина ніби проголошує себе самостійним членом суспільства.

Причини, що спонукають дитину з благополучної сім'ї обрати «свободу»:

Ревнощі.

Вони можуть бути спрямовані не тільки на молодших братів та сестер. Об'єктом ревнощів може бути новий чоловік матері або нова дружина батька, і навіть батьківська робота. У будь-якому випадку дитині починає здаватися що його зовсім не люблять. Втеча з дому - це спроба привернути до себе увагу.

Образа.

«Ситуаційне бродяжництво» - коли дитина йде з дому після скандалу з батьками. Вона зовсім не хоче залишати будинок і залишатися на вулиці. У виховних цілях «полякати батьків» і домогтися свого і якщо їй це вдається, підліток бере метод на озброєння і надалі використовує його постійно.

Дружба.

Від зв'язку з поганою компанією не застрахований жоден підліток. Іноді друзі підбивають «не бути маминим синком» і не «кидати компанію», тому підліток йде розважатися: не ночує вдома, пропадає з поля зору батьків. Ця ситуація найнебезпечніша з усіх: можливо, це дорога в кримінальну групу.

ЗРОЗУМІЛО, ЩО ЗАЛИШЕНА НАОДИНЦІ З СОБОЮ ДИТИНА ЛЕГКО ПІДДАЄТЬСЯ НЕБЕЗПЕЧНИМ ЗОВНІШНІМ ВПЛИВАМ І НЕРІДКО ВТЯГУЄТЬСЯ У ЗЛОЧИННІ ТА АМОРАЛЬНІ ДІЯННЯ. АЛЕ НАВІТЬ ЯКЩО ТАКОГО НЕ СТАЛОСЯ, ВТЕЧА З ДОМУ НЕ МИНАЄ ДЛЯ НЕЇ БЕЗСЛІДНО.

НА ПЕРШІЙ ПОГЛЯД, НАЙСЕРЬОЗНІШОЮ ПРОБЛЕМОЮ СТАЄ НАКОПИЧЕННЯ НАВИЧОК ПОГАНОЇ ПОВЕДІНКИ.

Знаходячись поза батьківським впливом, діти звикають брехати, жебракувати, красти. Вони відкриті для проявів інстинктів чужих людей. Діти, які подолали психологічну залежність від батьків, часто демонструють самостійність суджень, вселяючи у дорослих ілюзію можливості домовитись з маленьким втікачем, що він буде в подальшому поводитися добре. Однак такий підхід, як правило, безрезультатний.

ЩО ПОРАДИТИ БАТЬКАМ

Якщо ви відчули, що втрачаєте контакт з дитиною, не пускайте справу на самоплив - зверніться до психолога.

Якщо дитина одного разу вже тікала з дому - поговоріть з нею після повернення. Розберіть ситуацію по деталях - вам обом стане легше, хоча б тому, що ви виговорилися.

Завжди підкреслюйте значимість дитини для вас. Залучайте її до "дорослої роботи", радьтеся з нею, нехай проявить мужність і самостійність у себе вдома.

З молодшого віку привчайте до чистоти. Якщо не діють раціональні доводи, то спрацює інстинкт: дитина не зможе спати в бруді і не митися кілька днів.

Не забороняйте приводити додому друзів - будете знати, з ким маєте справу. А добрі стосунки з друзями вашої дитини підсилюють довіру і всередині сім'ї.

Готуйтеся до повернення дитини додому: подумайте, яким чином ви продемонструєте свою радість від її появи, скажете, що вона вам потрібна і необхідна; відразу ж залучіть її до якоїсь сімейної справи, яку здатна зробити тільки вона.

Враховуючи багатогранність профілактики безвісного зникнення дітей, обумовленого комплексом різноманітних проблем сімей з дітьми та самих дітей, важливу роль має командна робота. До складу такої мультидисциплінарної команди неодмінно мають входити працівники центру соціальних служб/центру надання соціальних послуг,

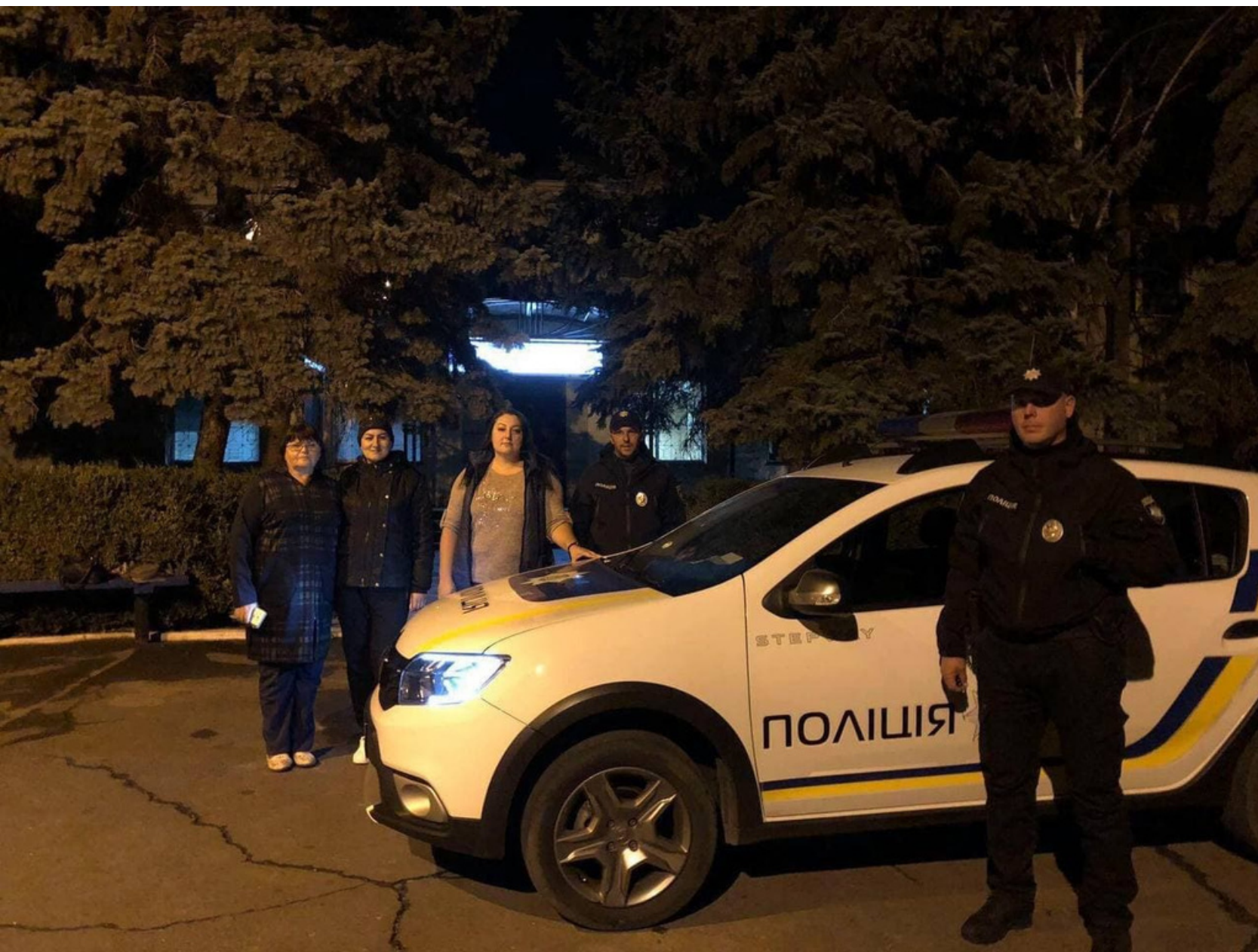
служби у справах дітей, органів внутрішніх справ, за потреби залучаються працівники закладу охорони здоров'я, закладу освіти, управління соціального захисту населення, громадські та благодійні організації.

Однією з найголовніших функцій є саме раннє виявлення сімей, які потребують сторонньої допомоги, з метою профілактики сімейного неблагополуччя, своєчасного виявлення проблем та надання відповідної якісної допомоги.

Фахівці із соціальної роботи центру соціальних служб/центру надання соціальних послуг та територіальних громад в роботі з категорією дітей, схильних до бродяжництва здійснюють практичну соціальну роботу. Спільно із представниками поліції здійснюють виїзди до сімей, які опинились в складних життєвих обставинах, з метою надання соціальних послуг та попередження негативних явищ в родині.

Проводять профілактичні бесіди за темами: «Попередження безпритульності, безвісного зникнення та жебракування», «Запобігання вчинення дітьми правопорушень», «Формування навичок відповідального батьківства», та наголошують батькам про адміністративну відповідальність за неналежне виконання батьківських обов'язків.

ДЛЯ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМИ «ДІТЕЙ ВУЛИЦІ» НЕОБХІДНА, В ПЕРШУ ЧЕРГУ, СКООРДИНОВАНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ, СПРЯМОВАНА НА НАДАННЯ ВСЕОХОПЛЮЮЧИХ ТА ІНТЕГРОВАНИХ ПОСЛУГ, ЯКІ Б ЗАДОВОЛЬНЯЛИ РІЗНІ ПОТРЕБИ ДІТЕЙ. НЕ МОЖНА ПЕРЕОЦІНИТИ В ЦЬОМУ АСПЕКТІ ВАЖЛИВУ РОБОТУ КОЖНОГО ФАХІВЦЯ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З БЕЗПРИТУЛЬНИМИ І БЕЗДОГЛЯДНИМИ ДІТЬМИ В НАПРЯМКУ: ЗДІЙСНЕННЯ ПРОФІЛАКТИЧНОЇ РОБОТИ, ДІАГНОСТУВАННЯ ФІЗИЧНОГО ТА ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я БЕЗПРИТУЛЬНОЇ ДИТИНИ, НАДАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ВУЛИЧНІЙ ДИТИНІ, ВИЗНАЧЕННЯ МІСЦЯ ПРОЖИВАННЯ БАТЬКІВ ДИТИНИ АБО ОСІБ, ЯКІ ЇХ ЗАМІНЮЮТЬ, ПРОВЕДЕННЯ ЗАХОДІВ ЩОДО ЗАХИСТУ ПРАВ ТА

ІНТЕРЕСІВ ДИТИНИ ТОЩО. У БЕЗПОСЕРЕДНІЙ РОБОТІ ФАХІВЦЯ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ВАЖЛИВИМ Є ОЗНАЙОМЛЕННЯ БЕЗПРИТУЛЬНОЇ ДИТИНИ ІЗ НЕОБХІДНИМИ ПРАВИЛАМИ СПІЛКУВАННЯ, ФОРМУВАННЯ УМІНЬ ВИРІШУВАТИ КОНФЛІКТИ, РОЗВИТОК НАВИКІВ ОБМІНУ ІНФОРМАЦІЄЮ. ПРАЦЮЮЧИ ІНДИВІДУАЛЬНО, ФАХІВЦІ ДОПОМАГАЮТЬ НЕПОВНОЛІТНІМ ОСОБАМ У ВИРІШЕННІ КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЙ З БАТЬКАМИ ТА ВЧИТЕЛЯМИ, НАЛАГОДЖЕННЮ МІЖОСОБИСТІСНИХ КОНТАКТІВ.

**ПРИЙМАЙТЕ СВОЮ ДИТИНУ ТАКОЮ, ЯКОЮ ВОНА Є. ДАЙТЕ ЇЙ
ЗРОЗУМІТИ, ЩО ВИ БАЖАЄТЕ ЇЙ НАЙКРАЩОГО, ЛЮБИТЕ,
ПРИЙМАЄТЕ ЇЇ БАЖАННЯ ТА ПОВАЖАЄТЕ.**